



Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-01-09

Diarienummer N165-0679/23

Handläggare

Madeleine Källvenius

Telefon: 031-365 00 00

E-post:

madeleine.kallvenius@socialsydvast.goteborg.se

Förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Förslag till beslut

1. Socialnämnd Sydväst avstyrker förslaget till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 Göteborgs stad. Förvaltningens tjänsteutlåtande översänds till kommunstyrelsen som nämndens eget yttrande.
2. Socialnämnd Sydväst förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Socialnämnden har att ta ställning till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030. Programmet ersätter Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026 samt Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020. Programmet innehåller färre strategier jämfört med Göteborgs Stads program för Jämlik stad och Göteborgs Stads folkhälsoprogram.

Socialförvaltning Sydväst ser att programmet är välskrivet och att det kan finnas fördelar med ett fokuserat och riktat arbete men ser att programmet saknar väsentliga delar:

- Programmet visar inte på riktning, ambition, prioritering eller Göteborgs Stads utvecklingspotential för att nå en jämlik hälsa och riskerar att få liten eller ingen effekt.
- Programmet saknar fokus på flera av de grupper förvaltningen ser som särskilt sårbara och viktiga att beakta i jämlikhetsarbete som äldre och stadens hemlösa
- Det tillitsskapande arbetet som är viktigt för att minska ojämlikheten saknas i stor utsträckning programmet.
- Den större avgränsningen till andra discipliner och områden kan göra att färre nämnder kommer känna sig berörda av programmet vilket ger mindre kraft för att öka takten på arbetet över staden. Programmet saknar således även tydlighet gällande behovet av en bred samverkan.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Programmet följer nämndens grunduppdrag väl och skulle i det fallet inte innebära stora ekonomiska konsekvenser trots att staden har ett ekonomiskt ansträngt läge. Om programmet innebär en höjning av ambition och tyngd på det förebyggande och främjande kräver det att alla nämnder och bolag ser över sin budget samt investeringsplaner och analyserar hur fördelning och prioritering kan ske. Det finns inte tillräckligt med information i programmet för att göra den bedömningen.

Bedömning ur ekologisk dimension

Klimatförändringar, fattigdom och ojämlikhet hänger ihop där socioekonomiskt svaga områden drabbas i högre utsträckning av klimatförändringar samtidigt som de i mindre utsträckning kan påverka effekterna. I Göteborg kan man se att temperaturen är 1–2 grader varmare vid värmebölja i områden med sämre socioekonomiska förutsättningar. Faktorer som bidrar till den högre temperaturen är tätt bebyggelse, mycket hårdgjorda ytor, stora tak och lite grönska. Kvinnor och mäns beteenden leder till olika ekologiska fotavtryck. Män har överlag en mer negativ klimatpåverkan än kvinnor.

Den privata konsumtionen i Sverige styrs framför allt av hushållens disponibla inkomst och livsstil. Delningsekonomi kan bidra till jämlikhet och jämlika livsvillkor då den är oberoende av ekonomisk kapital hos användarna. Delningsverksamheter utgör ofta även mötesplatser och bidrar till att bygga tillit och blir en arena för civilsamhället. Ett levande civilsamhälle stärker banden mellan människor och bidrar till jämlikhet. Det saknas ett resonemang om detta i programmet. Programmet visar inte heller på sambanden mellan hälsa och miljö gällande utsatthet för kemikalier, buller och luftföroreningar som en del av en hälsosam livsmiljö. Dessa faktorer påverkar främst de redan utsatta som äldre, barn och sjuka.

Miljö- och klimatnämnden har i sitt reglemente att utifrån sitt verksamhetsansvar vara en aktiv part när det gäller insatser inom kommungemensamma frågor som exempelvis trygghetsarbete, folkhälsoarbete, sociala erfarenheter i samhällsplaneringen samt samverkan med civilsamhället. Miljö- och klimatnämnden ska även delta i den strategiska stadsplaneringen. Förslaget till program knyter lite an till miljö och klimat och den omställning som behöver göras. I programmet nämns inte miljö- och klimatnämnden som part i något mål eller strategi.

Bedömning ur social dimension

Jämlikhet i hälsa ses som ett mått på ett samhälles sociala hållbarhet. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som det är fokus på det tidiga livets villkor. Grunden för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är jämlika uppväxtvillkor. Programmet behöver ta fasta på det tillitsbyggande arbetet istället för enbart information.

Samverkan

Information i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2024-01-24.

Bilagor

Bilaga 1. Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030

Ärendet

Socialnämnden har att ta ställning till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030. Programmet ersätter Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026 samt Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020. Remissvaret ska struktureras efter medföljande frågor till programmet och vara stadsledningskontoret tillhanda den 31 januari 2024.

Beskrivning av ärendet

Kommunstyrelsen har haft i uppdrag från kommunfullmäktige att ta fram ett nytt program som ersätter tidigare Göteborgs Stads folkhälsoprogram och Göteborgs Stads program för en jämlik stad. Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 ersätter Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026 samt Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020.

Program innehåller färre strategier jämfört med Göteborgs Stads program för Jämlik stad och Göteborgs Stads folkhälsoprogram. Utgångspunkten för programmet är den nationella folkhälsopolitiken och dess åtta målområden som har sitt ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor.

Mål och strategier

Det övergripande målet i Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Det sker bland annat genom att folkhälsan ökar. Förutsättningarna för att nå måluppfyllelse är att arbetet med programmet sker i nämnders och styrelser grunduppdrag. Programmets fyra mål visar prioriteringar på barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa. I anslutning till varje mål finns en problembeskrivning som bland annat utgår från Jämlikhetsrapporten 2023. Till varje mål finns strategier som visar riktning för arbetet och som syftar till att förstärka verksamheternas fokus. Strategierna är valda för att nå så stor måluppfyllelse som möjligt inom programperioden. De riktas till de områden där ett stärkt främjande och förebyggande arbete kan få störst effekt på jämlikheten och hälsan.

För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa behöver kunskapen om befolkningens behov öka och systematiskt integreras i genomförandet av programmet. En viktig förutsättning för programmet handlar om att utveckla metoder för att få en så heltäckande bild som möjligt, baserat på olika kvantitativa och kvalitativa metoder och omsätta dessa metoder i verksamheterna.

Ansvar

Programmet riktas till de nämnder och styrelser som har ansvar och möjlighet att påverka och agera för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Vid varje strategi anges ansvariga nämnder och bolag. För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en eller flera nämnder ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet.

Implementering och genomförande av programmet

Varje nämnd och styrelse med ansvar i programmet ansvarar för implementeringen i den egna organisationen samt för genomförandet av respektive strategi.

Bidrar programmets mål och strategier till att uppnå det övergripande målet? Saknas något?

Programmet är mindre detaljrikt än tidigare program. Detta gör att programmet ger lite vägledning avseende vad som ska göras ytterligare för att nå en jämlik hälsa och bidrar därmed inte till en ökad takt i arbetet. Generellt ger teoridelen en bra kunskapsgrund men behöver få en tydligare koppling till de olika målområdena. Programmets mer begränsade omfattning gör även att färre förvaltningar i staden blir berörda av programmet. Jämfört med tidigare program kan det innebära kunskapsförlust och avsaknad av strategier som staden brett kan samlas kring. Programmet saknar tydlighet kring övergripande inriktning och behov av en bred samverkan. Det tillitsskapande arbetet som är viktigt för att minska ojämlikheten saknas i stor utsträckning i programmet. Det finns idag många strukturer och forum för samverkan som fungerar och bör användas.

I inledningen av programmet listas lagstiftning som är extra viktig i programmet. Barnkonventionen bör skrivas ut här och inte ses som speciallagstiftning.

I strategin 1.2 *"Främja barns läs- och språkutveckling"* ser förvaltningen att detta står tydligt i skollagen och därför inte bör lyftas i programmet. Strategin skulle kunna finnas med om den riktas mot hur andra förvaltningar kan arbeta med frågan tvärssektoriellt.

I strategi 2.2 *"Stärk arbetet för att de grupper som är svåra att nå ska känna till och kunna ta del av Göteborg Stads verksamheter och utbud"* ser förvaltningen att ambitionsnivån kan höjas då det till stor del handlar mer om att man *inte litar på* snarare än otillräcklig information. I programmet saknas aspekten av det trygghetsskapande arbetet vilket skulle med fördel kunna kopplas till att bygga förtroende och tillit.

Förvaltningen ser att det är positivt med fokus på föräldrastöd och att man benämner flera olika grupper eftersom det generella föräldrastödet inte fungerar för alla. Förvaltningen saknar dock kopplingen mellan arbetet mot våld i nära relation och brottsförebyggande arbete och föräldrastöd. Tidigt stöd är extra viktigt till utsatta och sårbara grupper och är både vålds- och brottsförebyggande. Samordningsansvaret för föräldrastöd ligger inte på samma förvaltning som har samordningsansvaret för det generella föräldraskapsstödet vilket riskerar att bli ineffektivt.

Fokus på äldres perspektiv saknas i stort utsträckning i programmet. Ett hälsosamt och värdigt åldrande omhändertas inte helt i mål 2 och 4 vilket försvårar arbetet med att uppnå det övergripande målet. Likaså saknar förvaltningen en strategi för att stärka de mest utsatta som hemlösa i staden.

Hur ser ni generellt på strategiernas genomförbarhet, utifrån exempelvis omvärldsfaktorer och organisatoriska förutsättningar. Finns det andra indikatorer eller nyckeltal som är värdefulla för att bedöma måluppfyllelse?

Förvaltningen ser att programmet ligger i linje med ordinarie grunduppdrag och ser ingen konflikt med förvaltningens nuvarande arbete. Programmet anger inte ambitionsnivå eller prioritering mellan strategierna vilket gör att bedömningen är svår att göra. Det är oklart hur den ökade kunskapen om befolkningens livsvillkor ska fås som uttalat är en förutsättning för programmets genomförande. Att sluta påverkbara hälsoklyftor, stärka samverkan med civilsamhället och att ge alla barn möjlighet till en meningsfull fritid kräver ökade satsningar och resurser. Om påverkbara hälsoklyftor ska kunna slutas inom

en generation krävs ökade satsningar och resurser. Programmet och rådande ekonomiskt läge för nämnderna ger inte förutsättningar för det.

Gällande mål 4 *"Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik"* ser förvaltningen inte att indikatorn mäter målet på ett träffsäkert sätt, ojämlikhetsindex.

Gällande mål 1 *"Barns och ungas hälsa ska förbättras"* kan ett komplement till drogvaneeundersökningen vara statistik från "Elevens hälsa i Fokus".

Hur ser ni som nämnd eller styrelse på er egen möjlighet att genomföra strategierna? Gör bedömning både utifrån egna verksamheten och utifrån samverkan i hela staden

Socialnämnden ska bidra med sociala kunskaper men saknar rådighet i avvägningarna utifrån stadens ansvarsfördelning för att säkerställa att mål fyra uppnås. För att kunna verka enligt strategierna behöver socialnämnderna bättre kunna fånga upp, analysera och medverka i plan- och exploateringsprocesserna för att bidra med social kunskap. Strategin 4.1 *"Säkerställ en jämlik fördelning av resurser i den gemensamma prioriteringen i strategisk och taktisk planering"* behöver konkretiseras utifrån hur genomförande ska ske. Gällande strategin 4.2 *"Säkra att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter"* är det oklart hur ska det säkras att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter.

Ger programmet förutsättningar att göra jämlikhetsanalyser som grund för att nå de grupper som behöver insatser mest? Hur kan målgruppsperspektivet stärkas i programmets mål och strategier?

Det framgår inte att programmet uppmanar till jämställdhetsanalyser, ger förutsättningar eller verktyg. Olika målgrupper nämns indirekt men krav på analyser behöver förtydligas för att inkluderas i respektive nämnd/bolags målgruppsanalyser inför respektive budget.

I programmet föreslår vi utdelat samordningsansvar respektive ansvar. Hur ser ni på förslaget med två nivåer av ansvar?

För att få framdrift i frågorna och aktiviteterna behövs alltid en utsedd samordningsansvarig. Vem som samordnar strategier som inte har en utsedd förvaltningen behöver förtydligas samt ställas i relation till det samordningsuppdrag socialförvaltningarna redan har i sina reglementen gällande folkhälsa, samverkan med civilsamhället och sociala erfarenheter i samhällsplaneringen för att organiseringen ska bli effektiv.

Förvaltningar som inte nämns riskerar att inte känna sig delaktiga eller ansvariga. Vad det konkret innebär att vara en ansvarig part behöver även förtydligas.

När det gäller strategi 1.3 *"Skolan som Hälsofrämjande arena"* behövs samverkan mellan de olika ansvariga nämnderna för att skapa förutsättningar för goda övergångar mellan olika stadier för individer/målgrupper vilket bör uttalas. Det kan även finnas behov av flera ansvariga nämnder och en nämnd behöver vara ansvarig för att hålla ihop samverkan.

När det gäller strategi 2.2 *"Stärk arbetet för att de grupper som är svåra att nå ska känna till och kunna ta del av Göteborgs Stads verksamheter och utbud"* behövs för att nå ut till

alla stadens invånare med information samt att skapa förutsättningar för delaktighet behöver fler nämnder inkluderas än de som nämns i förslaget.

Mål		Kommentar	Förslag
1. Barns och ungas hälsa ska förbättras	1.1	Här saknas biblioteket	
	1.2	Samordningsansvarig bör utses	Förskolenämnden eller kulturnämnden
		Behovs av flera ansvariga nämnder samt ansvarig för att kalla till samverkan	
2. Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka		Samordningsansvar bör utses	Nämnden för Demokrati och medborgarservice
	2.2	Fler nämnder behöver inkluderas	
3. Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning			
4. Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik	4.1	Mer konkret formulering behövs	Presentera årligen hur en fördelning av resurser har prioriterats för att säkerställa en jämlik fördelning av resurser i strategisk och taktisk planering
	4.2	Hur ska det säkras att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter?	
	4.3	Här behöver socialnämnden inkluderas	

Förvaltningens bedömning

Socialförvaltning Sydväst ser att programmet är välskrivet och att det kan finnas fördelar med fokuserat och riktat arbete med färre strategier och mål. Programmet visar dock inte på riktning, ambition, prioritering eller Göteborgs Stads utvecklingspotential för att nå en jämlik hälsa och riskerar att få liten effekt. Programmet saknar även fokus på flera av de grupper förvaltningen ser som särskilt viktiga att beakta i jämlikhetsarbetet som äldre och hemlösa. Den större avgränsningen till andra discipliner och områden kan göra att färre personer kommer känna sig berörda av programmet vilket ger mindre kraft i arbetet över staden.

Beslutet ska skickas till:

Kommunstyrelsen

Lotta Wikström
Avdelningschef

Annika Ljungh
Förvaltningsdirektör